

Oikeusministeriö

06.08.2010

ad 6.8.2009
Lavo

HELSINGIN YLIOPISTO
Rehtori

2.8.2010

Dno 732/04/2010

Viite: Oikeusministeriön lausunto-
pyyntö 7.6.2010 OM 6/41/2009

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

oikeusministerio@om.fi

**Lausunto ihmisoikeusinstituutioryhmän mietinnöstä kansallisen
ihmisoikeusinstituution perustamiseksi**

Oikeusministeriön asettama ihmisoikeusinstituutioryhmä on toimeksiantonsa mukaisesti laatinut ehdotuksen kansallisen ihmisoikeusinstituution perustamiseksi sekä oikeusasiamiehestä ja oikeuskanslerista annettujen lakien muuttamiseksi. Oikeusministeriö on varannut yliopistolle mahdollisuuden antaa lausuntonsa mietinnöstä.

Helsingin yliopisto yhtyy yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan asiassa 29.6.2010 antamaan lausuntoon. Tiedekunnan lausunto oheisena (liite).

Rehtori Thomas Wilhemsson

Lakimies Pertti Hyvärinen

Liite: yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan lausunto 29.6.2010

29.6.2010

Viite: Lausuntopyyntö 10.6.2010 dnro 732/04/2010

Asia: Lausunto Ihmisoikeusinstituutiöryhmän mietinnöstä 45/2010

Oikeusministeriö

Lakimies Pertti Hyvärinen

Keskushallinto

06.08.2010
ad 6, MI, 2009
davo

Pyydettyä lausuntona kansallisen ihmisoikeusinstituution perustamista koskevasta ihmisoikeusinstituutiöryhmän mietinnöstä (OM 45/2010) oikeustieteellinen tiedekunta esittää seuraavan.

Oikeustieteellinen tiedekunta pitää työryhmän mietintöä yleisesti ottaen onnistuneena. Tiedekunta kannattaa työryhmän ehdotusta, jonka mukaan eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen perustettaisiin vuoden 2012 alusta toiminnallisesti itsenäinen ja riippumaton ihmisoikeuskeskus.

Tiedekunta katsoo työryhmän tavoin, että keskukselle on todellinen tarve, sillä se poistaisi kotimaisten perus- ja ihmisoikeusrakenteiden aukkoja ja katvealueita sekä hajanaisuutta. Tällä tavoin keskuksen perustaminen tehostaisi perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa. Lisäksi tiedekunta toteaa, että YK:n yleiskokouksen vuonna 1993 hyväksymissä ns. Pariisin periaatteissa on suositeltu valtioita perustamaan perus- ja ihmisoikeuskysymyksiin keskittyviä itsenäisiä ja riippumattomia sekä rakenteeltaan monialaisia ja -jäsenisiä toimielimiä. Kysymys olisi siten tämän kansainvälisen suosituksen täytäntöönpanosta Suomessa.

Työryhmän ehdotuksen mukaan ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä olisi edistää perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa tiedotusta, kasvatusta, koulutusta ja tutkimusta sekä näihin liittyvää yhteistyötä. Keskus laatisi selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta sekä tekisi aloitteita ja antaisi lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi. Lisäksi työryhmän ehdotuksessa painotetaan tarvetta lisätä kotimaisen perus- ja ihmisoikeustyön koordinointia ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Samoin olisi kehitettävä kotimaisten ja ylikansallisten sekä kansainvälisten ihmisoikeustoimijoiden vuorovaikutusta.

Oikeustieteellinen tiedekunta yhtyy näihin näkemyksiin. Tiedekunta pitää kuitenkin tarpeellisenä korostaa erityisen painokkaasti ihmisoikeusopetuksen ja -tutkimuksen merkitystä perus- ja ihmisoikeuksien tosiasiallisen toteutumisen ja perus- ja ihmisoikeusloukkausten ennalta ehkäisyn kannalta. Tähän liittyen tiedekunta painottaa tarvetta sekä tehostaa perusoikeus- ja ihmisoikeusopetuksen ja -tutkimuksen koordinointia että lisätä niitä koskevia opetus- ja tutkimusresursseja Suomessa. Tiedekunta muistuttaa, että ihmisoikeuskasvatus on itsessään ihmisoikeus ja että valtiolla ja yleisemmin julkisella vallalla on vastuu sen toteuttamisesta perustuslain 22 §:n nojalla.

YK:n yleiskokouksen vuonna 1993 hyväksymissä ns. Pariisin periaatteissa painottuvat vaatimukset kansallisen ihmisoikeusinstituution itsenäisyydestä ja riippumattomuudesta paitsi muodollisesti, myös taloudellisesti ja hallinnollisesti. Äskettäin julkaistussa Euroopan unionin perusoikeusviraston (The European Union Agency for Fundamental Rights, FRA) vuosiraportissa 2010 (the Fundamental Rights Agency's Annual Report 2010) Euroopan parlamentin kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden komitealle tuotiin kuitenkin esille keskeisenä huolenaiheena, että Euroopan unionin monissa jäsenvaltioissa kansalliset ihmisoikeusinstituutiot kamppailevat edelleen vakavan resurssipulan ja riittämättömän itsenäisyyden ja riippumattomuuden kanssa. Lisäksi instituutioiden mandaatti on usein jäänyt hyvin kapeaksi ja ohueksi.

Tätä taustaa vasten oikeustieteellinen tiedekunta painottaa, että ihmisoikeuskeskusta koskevia lainsäädäntö- ja budjettipäätöksiä sekä muita ratkaisuja tulee systemaattisesti suunnata ja määrittää tarve taata keskuksen itsenäisyys ja riippumattomuus paitsi muodollis-juridisesti myös taloudellisesti ja hallinnollisesti. Tämä tarkoittaa käytännössä muun muassa tarvetta turvata keskukselle riittävät henkilöstö- ja talousresurssit.

Työryhmän ehdotuksen mukaan ihmisoikeuskeskuksella olisi eduskunnan valitsema johtaja ja oikeusasiamiehen asettama ihmisoikeusvaltuuskunta sekä vähintään 10 virkamiehestä koostuva henkilökunta, jonka vuosittaiset palkkakustannukset olisivat työryhmän arvion mukaan noin 900 000 euroa. Tiedekunta katsoo, että työryhmän ehdotus antaisi tältä osin riittävän asianmukaisia edellytyksiä keskuksen toiminnan tosiasialliselle tehokkuudelle sekä itsenäisyydelle ja riippumattomuudelle.

Oikeustieteellinen tiedekunta painottaa myös tarvetta huolehtia on keskuksen itsenäisyydestä ja riippumattomuudesta eduskunnan oikeusasiamiesinstituution suuntaan. Keskuksen sääntely eduskunnan oikeusasiamiehestä annetussa laissa sekä organisoiminen eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen ei saa johtaa keskuksen alisteiseen asemaan eduskunnan oikeusasiamiehelle. Tiedekunta esittääkin vielä harkittavaksi jatkovalmistelussa mahdollisuutta organisoida ihmisoikeuskeskus suoraan eduskunnan alaisuuteen. Tiedekunnan mielestä tämä olisi perusteltua paitsi keskuksen itsenäisyyden ja riippumattomuuden takaamisen myös sen mandaatin selkeyden näkökulmasta. Ihmisoikeuskeskuksen sijoittaminen eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen on omiaan tuomaan sekavuutta keskuksen mandaattiin etenkin kansalaisten keskuudessa, koska sen myötä keskuksen mandaatti helposti sekoitetaan eduskunnan oikeusasiamiesinstituution toimintaan. Tätä ei voida pitää toivottavana myöskään eduskunnan ihmisoikeusinstituution toimivuuden kannalta.

Lopuksi oikeustieteellinen tiedekunta korostaa tarvetta huolehtia jatkossa siitä, ettei ihmisoikeuskeskuksen perustaminen johda perus- ja ihmisoikeuskysymysten "lokeroitumiseen" keskukselle. Ihmisoikeuskeskuksen perustaminen ei poista tarvetta kehittää sekä valtion että kuntien hallintoa suuntaan, jossa perus- ja ihmisoikeuksista kannetaan vastuuta mahdollisimman laaja-alaisesti ja kokonaisvaltaisesti. Näin ollen perus- ja ihmisoikeusosaamista on syytä edelleen määrätietoisesti vahvistaa kaikissa ministeriöissä sekä kuntatasolla ihmisoikeuskeskuksen perustamisesta huolimatta.

Kimmo Nuotio
dekaani

Tarja Pellinen
hallintopäällikkö